

ارتباط بین الملل

چهار دیواری اخبار در جهان امروز

حمید مولانا

آنچه که در ذیل می آید بخشی از اثر منتشر شده دکتر «حمید مولانا» تحت عنوان «جریان بین المللی اطلاعات، گزارش و تحلیل جهانی» است. «حمید مولانا» استاد ایرانی روابط بین الملل، رئیس برنامه ارتباطات جهانی و استاد دانشکده خدمات بین المللی «امریکن یونیورسیتی» در واشنگتن می باشد.

«رسانه»

جزئیات شدند و از مقاله های تحلیلی فاصله گرفتند. به دنبال این جریان محدود و پژوهشها درباره خبرگزاریها گسترش یافت و فضای حاکم بر پژوهشها بر سه عامل اصلی در این عرصه متمرکز شد: ۱- خبرگزاریهای جهانی (چهارغول) مؤسسه های چند ملیتی جمع و پخش اخبار در سراسر جهان.

۲- خبرگزاریهای ملی که کار توزیع اخبار داخل یک کشور و انتشار اخبار داخلی برای خارج از کشور را به عهده دارند.

۳- خبرگزاریهای منطقه ای و توافقهای همکاری در زمینه تبادل اطلاعات و ارتقاء نقش جهان سوم در جریان بین المللی اخبار.

در واقع، پنج خبرگزاری در میان خبرگزاریهای جهان هستند که نقش خاص و وسیعی در جریان

کارکرد خبرگزاریها یا خدمات ارتباطی^۱ که با دلیل نامرئی بودن نسبی عملکرد آنها تا دهه مورد توجه جدی پژوهشگران نبود از جنبه های دهه جریان بین المللی اخبار به شمار می آمد. با وجود، در اواخر دهه ۶۰ بویژه طی دهه ۷۰ تئوری درباره خبرگزاریها و نقش آنها در جریان بین المللی اطلاعات رشد متناسبی را در آثار محققان تجربه کرد. در همین دوران، مطالعه هایی در باره صاحبان «چهارغول» غسری نیز صورت گرفت، رشد مهیسی را نشان داد. این مطالعه ها بخش اعظم پژوهشهای دهه اخیر را به خود اختصاص داده اند.

هیجان اولیه این گونه پژوهشها در اواخر دهه شاد و اوایل دهه هشتاد جای خود را به آرامش داد. محققان بیشتر درگیر پژوهشهای کمی و مبتنی بر

بین المللی اخبار دارند. این پنج خبرگزاری عبارتند از: «فرانس پرس» (فرانس)، «آسوشیتد پرس» (امریکا)، «رویتر» (انگلیس)، «تاس» (شوروی)، و «یونایتد پرس اینترنشنال» (امریکا).

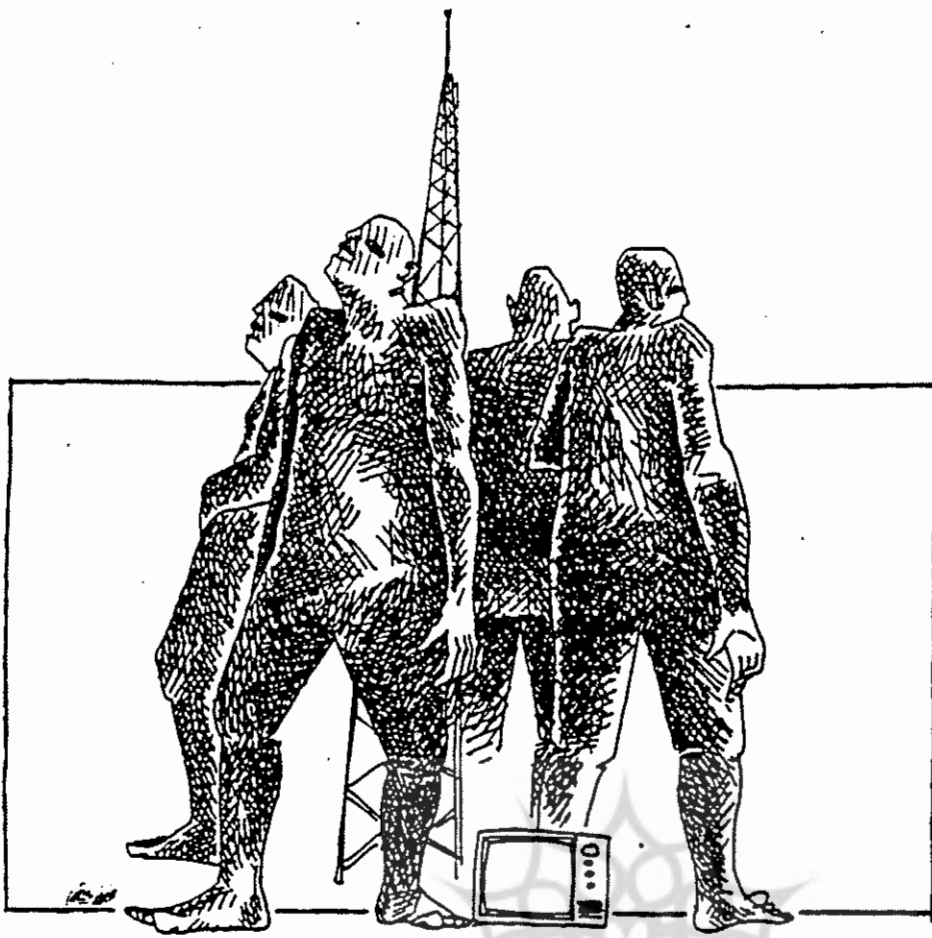
در حالی که «چهارغول» این پنج خبرگزاری یعنی «فرانس پرس»، «آسوشیتد پرس»، «رویتر» و «یونایتد پرس اینترنشنال» برای اکثر کشورهای آمریکای شمالی، اروپای غربی، آسیا، آفریقا و آمریکای لاتین منبع حاکم خبری هستند. خبرگزاری تاس برای اکثر کشورهای سوبالیست اروپای شرقی و سایر نقاط یک منبع عمده خبری به حساب می آید.

مطالعه های اخیر درباره خبرگزاریها از اواخر دهه هفتاد به بعد هیچ تغییری را نشان نمی دهد. اگر در این زمینه مقایسه ای با خبرگزاریهای ماوراء ملی صورت پذیرد، میزان اخبار منتشره از سوی خبرگزاریهای ملی و منطقه ای هنوز ناچیز است، هر چند شواهدی در دست است که میزان کمی اخبار خبرگزاریهای ملی و منطقه ای در زمینه «فعالیتها بیرونی» و نیز «فعالیتها درونی» اخبار به طرز یکنواخت رو به افزایش است. به عنوان مثال، میزان اخبار روزانه چهار خبرگزاری عمده (چهارغول) مشتمل بر ۳۲/۸۰۰/۰۰۰ کلمه در روز است، (آسوشیتد پرس ۱۷/۰۰۰/۰۰۰، یونایتد پرس ۱۱/۰۰۰/۰۰۰، فرانس پرس ۳/۳۰۰/۰۰۰ و رویتر ۱/۵۰۰/۰۰۰) در حالی که تولید خبرگزاری آلمان^۲ متعلق به جمهوری فدرال آلمان ۱۱۵/۰۰۰، خبرگزاری ایتالیا (ANSA) ۳۰۰/۰۰۰، خبرگزاری اسپانیا (I.E.F.E.) ۵۰۰/۰۰۰، خبرگزاری تانیک یوگسلاوی ۷۵/۰۰۰ و سوئیس «ایتر پرس» ۱۰۰/۰۰۰ که در کل فقط به ۱/۰۹۰/۰۰۰ کلمه در روز بالغ می شود.

میزان وابستگی رسانه ها به خبرگزاریهای جهانی در چندین اثر دانشگاهی و پژوهشهای حرفه ای، طی بیست سال گذشته، نگاشته شده اند. این وابستگی در شکلهای گوناگونی بروز کرده است. وابستگی کلی رسانه ها به رویدادهای جهانی منتشره از سوی خبرگزاریهای جهانی یکی از آشکارترین شکلها وابستگی است. این وابستگی علاوه بر رویدادهای جهانی، حتی وابستگی به اخبار منطقه ژئوپولیتیک خود این رسانه ها را نیز که از سوی خبرگزاریهای جهانی منتشر می شود، در برمی گیرد.

طی یک ارزیابی که در اوایل دهه ۶۰ در ارتباط با انعکاس سه بحران بین المللی در چهار نشریه نروژی به عمل آمد معلوم شد که ۸۷ درصد

تعدادی که مورد تحلیل قرار گرفته، از سوی «چهارغول» خبرگزاریها مخابره شده است. (۱) علاوه بر این، تحلیل محتوای ماهیانه اکثر روزنامه‌های مه هند، کتا، شان، ژین در سالهای ۱۹۶۸ و ۱۹۶۹ نشان داد که حداقل نیمی از اخبار بین‌المللی این روزنامه‌ها متعلق به همان «چهارغول» بوده است (۲) یک دهه بعد، بررسی پیش‌انتخاب جهان سوم در چهارده روزنامه آسیایی در سال ۱۹۷۷ نشان داد که بیش از سه-چهارم تمامی اخبار غیربومی جهان سوم از سوی خبرگزاریهای بزرگ جهانی مخابره شده است (۳). یک سال بعد، یعنی در سال ۱۹۷۸ بررسی دوجانبه رویدادها در آمریکا و کانادا، یانگ انکاس ۷۰ صد اخبار آمریکا در روزنامه‌های کانادا بود (۴). در مشابه دیگری که به روشنی قابل دیدن بود، زیایی «فرناندو وریزما»^۳ از ۱۶ روزنامه در ۱۴ کشور آمریکای لاتین بود. وی به این نتیجه رسید که ۸۰ درصد رویدادهای خارجی این روزنامه‌ها را «چهارغول» خبرگزاریها مخابره کرده بودند. (۵) خبرگزاریهای بزرگ فقط به مخابره رویدادها گزارشهای خبری مرسوم اکتفا نمی‌کنند. آنها علاوه بر این، برای مشترکان خود برنامه‌های تلویزیونی نیز پخش می‌کنند. به عنوان مثال، خبرگزاریهای «یونایتدپرس» و «رویتر» از طریق یو، پی، آی، تی، ان،^۴ و «ویزنیو»^۵ برای تلویزیونها برنامه‌های اخبار بین‌المللی را تهیه می‌کنند و به این ترتیب، وابستگی تام و بالقوه برخی از کشورها به این خبرگزاریها از طریق طبع و پخش فیلم بسیار بیشتر است. گرچه برای استدلال ارباب این گونه وابستگیهای جهانی، آمار و ارقام تجربی Empirical Data (محدودی وجود دارد، اما پژوهش «پیتر گولدینگ»^۶ و «فیلیپ الیوت»^۷ در زمینه آنچه که رسانه‌های نیجریه در سال ۱۹۷۷ پخش کرده‌اند، نشان داد که مجموعه «فعالیت‌های برونسی» خبرگزاریهای «رویتر»، «آسوشیيتدپرس»، «فرانس پرس» و «ویزنیو» به عنوان منابع اخبار خارجی، ۸۵ درصد از کل اخبار خارجی را تشکیل داده است (۶) با این همه، دو پژوهش تازه در این قلمرو، از نظر نمونه برداری و نتایج متفاوتی که به دست آورده‌اند، رخنه‌سوز توجه بیشتری است. اولین پژوهش که توسط «شرام»^۸ و «اتوود»^۹ به عمل آمده، جریان اخبار جهان سوم را تعقیب می‌کند. این «سیر» مقصد، چاپ مجدد در روزنامه‌ها و سپس در دسترسی خوانندگان قرار گرفتن را در بر می‌گیرد.

اخبار کشور دخالت دارند، حال آنکه ارزیابی شرام-اتوود به حقیقت فوق‌الذکر نمی‌پردازد. سومین نکته، مسئله تعریف خبر، مطلوبیت کاربرد ارزشهای خبری غرب برای قضاوت درباره جریان و محتوای خبر در روزنامه‌های آسیاست. پژوهشگران فوق از سومین ضعف ارزیابی خود آگاه بوده‌اند، زیرا پیشنهاد می‌کنند که ارزیابی تفصیلی محتوا باید از طریق همکاری مشترک روزنامه‌نگاران آسیایی و غربی به دست آید و این پیشنهاد در واقع مؤید مشکلات موجود در سیریک ارزیابی کیفی است.

دومین پژوهش مورد بحث متعلق به «ویلهوریت»^{۱۰} و «ویور»^{۱۱} است. این پژوهش که

در این پژوهش که در سال ۱۹۷۷ صورت گرفت و در سال ۱۹۸۱ منتشر شد، «شرام» و «اتوود» محتوای اخبار ۱۹ روزنامه آسیایی که با ۸ زبان مختلف منتشر می‌شوند، چهار خبرگزاری بین‌المللی «آسوشیيتدپرس»، «یونایتدپرس»، «رویتر» و «فرانس پرس» و اخبار خبرگزاری چین را که برای مشترکان آسیایی اخبار می‌فرستادند، بررسی کردند. نتیجه پژوهش نامبرداران این بود که گردش اخبار در جهان سوم تنها بر اساس نقش خبرگزاریهای بین‌المللی قابل درک نیست. خبرگزاریهای بین‌المللی کار خود را از نظر کمی در قیاس با کار کیفی بهتر انجام می‌دهند. کیفیت اخبار جهان سوم بیشتر به خبرگزاریهای ملی کشورها مربوط می‌شود. (۷)

ضممی که در این پژوهش وجود دارد این است که نتیجه را در گرو تجربه قرار می‌دهد: نخست آنکه پژوهش «شرام-اتوود» در ارتباط با خوانندگان صرفاً به یک روزنامه فیلیپینی محدود می‌شود. ضعف دوم این است که در بسیاری از کشورهای جهان سوم نظریه منابع محدود وزیر ساختهای ارتباطات دوربرد، این دولتها هستند که در روند ورود و خروج

- 1 - Wire Services (ANSA) (JEFE)
- 2- Deutsche Press Asenture
- 3- Fernando Reyesnattar
- 4- UPITN
- 5- Vis News
- 6- Peter Goldins
- 7- Phillip Elliot
- 8- Schram
- 9- Atwood

می کند. (۱۲) تلاشهای مهم دیگری که صورت گرفته، عبارتند از: تأسیس خبرگزاری کارانبیخ خبرگزاری «پان آفریکن»، آژانس منطقه ای امریکا لاتین (۱۳) و تأسیس خبرگزاری اوپک توسط اعضای اوپک در وین ■

10- Wilhoit

11- Weaver

پانوشها

1- John Galtuns and Mari H. Ruec. "The Structure of Foreign News: The Presentation of the Congo, Cuba and Cyprus in four Norwegian Newspapers." PP. 64 - 91

2- Barbara A. Salomere. "Reporting of External Behaviours in The World's Press": A Comparison of Regional Sources." Paper Presented at the Annual Meeting of the International Studies Association, Washington, D.C., Feb. 1975

3- Wilbua Schramm, "International News Wires and Third World News in Asia: A Preliminary Report." The Centre of Communication Studies, Chinese University of Hong Kong 1978

4- Vernon M. Sparkes. "The Flow of News between Canada and USA." Gazette. 55:2. 1978. PP.260-268

6- Fernand Reyes matta. "El encandilamiento informativo De Amencia Latina." la circulation De Noticias En Amencia Latina. Mexico. Federacion Latino Americana De Periodistas. 1978. pp. 115-139

11- See Peter Goldims and Phillip Elliot. "Making the New's." London, Longman. 1979

7- Wilbur Schramm and Erwim L. Atwood. "Circulation of News in the Third World": A Study of Asia

8- See Monographs I,II,III, on News Agencies published by The Communication Problems. Paris, UNESCO. 1979-80. Also, Oliver Boy D-Barrett. "The International News Agencies. 1980, and Sophia Peterson, "International News Selection by The Elite Press: A Case Study." Public Opinion Quarterly. 45:2. 1981. PP. 143-163. Also, G. I. Robinson. News Agencies and World News in Canada and The United States and Yugoslavia. 1981.

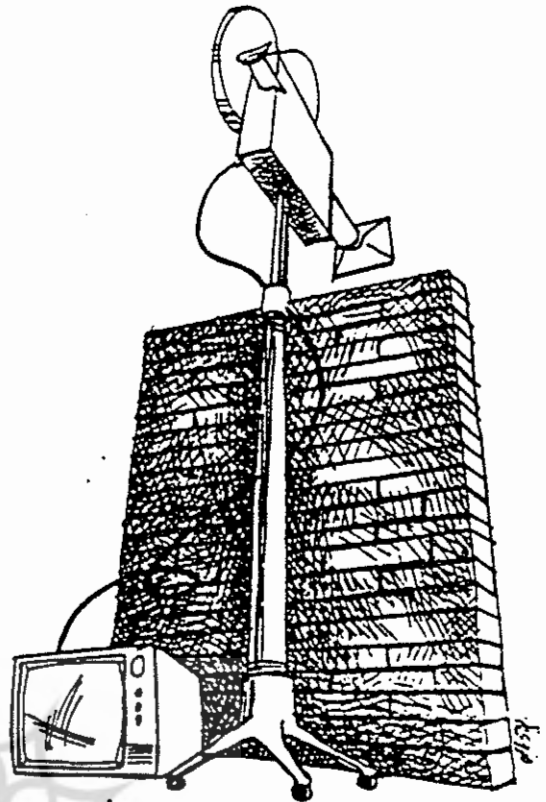
9- ANN

10- OANA

11- IPS

12- CEES I' HAMELINK. CULTURAL AUTONOMY IN GLOBAL COMMUNICATIONS. NEW YORK. LONGMAN. 1983. PP. 72-78

13- CANA

دو قلمرو به وقوع پیوست: اولین قلمرو توسعه واقعی خبرگزاریهای منطقه ای و دومین قلمرو، ارتقای تکنیک و همکاری حرفه ای میان انجمنها و اتحادیه های گوناگون خبری و سخن پراکنی در آسیا، آفریقا و امریکای لاتین بوده است. این ترتیبات بر پایه های ژئوپولیتیک، اقتصادی، سیاسی و حتی مذهبی شکل گرفته و مشتمل بر موارد ذیل بود: همکاری فزاینده میان سرویسهای خبری تلویزیونی آسیایی و غرب، پروژه های تازه اتحادیه سخن پراکنی آسیایی اقیانوس آرام برای تبادل اخبار تلویزیونی در مناطق گوناگون آسیا، افتتاح شبکه خبری آسیایی اقیانوس آرام (۹) توسط سازمان، خبرگزاریهای آسیایی (۱۰) برای توزیع اخبار از توکیو، مانیل، جاکارتا، دهلی نو و مسکو. «اینتر پرس سرویس» (۱۱) که در سال ۱۹۶۴ توسط گروهی از روزنامه نگاران امریکای لاتین و اروپا بنیانگذاری شد و بر جنبه جهان سوم بودن اخبار تاکید می کند، از پایگاههای خود در «رم» و پاناما ترتیب چندین توافق همکاری را داده است که مبادنه موضوعات با «اینترلینگ پرس سرویس»، سرویس نونبیا امریکایی از جمله آنان است. «اینترلینگ پرس سرویس» اخبار «اینتر پرس سرویس» را در ایالات متحده توزیع

سال ۱۹۸۳ منتشر شد، در واقع پژوهش ۱۹۷۹ من دو تن را به روز آورد. این پژوهش چنین نتیجه گیری می کند: توالی پوشش نیمکره های هم که از شباهتهای ژئوپولیتیک و اقتصادی برخوردارند، در دراز مدت، در حال تغییر است. بنابر این یافته های این محققان از توجه اینده به کشمکشهای خفونت آمیز در جهان سوم نکات می کنند. اخیراً با مطالعه هایی که بر روی خبرگزاریهای ملی به عمل آمده نقش آنان به عنوان یک عامل میانجی در کنترل و توزیع اخبار به مثابه مکمل «عملکرد شناخته شده» چهارغول مورد بررسی قرار گرفته است. (۸)

پژوهشهای دهه پنجاه تا هفتاد درباره خبرگزاریهای ملی در بردارنده سه نتیجه اساسی است:

- ۱- وابستگی فزاینده ملاحظه آنان به خبرگزاریهای بین المللی برای کسب اخبار خارجی
- ۲- نقش مستقیم آنان در بخش اخبار داخلی در محدوده یک کشور.
- ۳- نقش فزاینده آنان در معالمتی بیرونی اخبار جهان سوم. از طریق خبرگزاریهای جهانی اما مهمترین تحول در قلمرو خبرگزاریهای منطقه ای و تبادل اخبار در سالهای ۱۹۷۹ تا ۱۹۸۳ در